

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ТЕОРЕТИЧНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ
АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

МОНОГРАФІЯ

ОДЕСА-2017

УДК 334.716:658.821
JEL P42

*Рекомендовано Вченою радою Одеського національного
економічного університету
(протокол № 3 від 28 листопада 2017 року)*

Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємств : монографія / за загальною редакцією професора О.Г. Янкового. – Одеса, Атлант, 2017. – 514 с.

Рецензенти:

Є.А. Бельтюков, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри економіки підприємств Одеського національного політехнічного університету;
О.І. Павлов, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки промисловості Одеської національної академії харчових технологій.

ISBN 978-617-7253-80-7

В колективній монографії представлені наукові результати та практичні напрацювання членів кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності Одеського національного економічного університету, отримані в ході виконання комплексної науково-дослідницької роботи за темою «Теоретико-методичні та організаційні основи управління конкурентоспроможністю підприємств України». Окрім того, книгу суттєво збагатили здобутки вітчизняних вчених економічних факультетів інших ВНЗ країни щодо проблем оцінки і управління конкурентоспроможністю.

Матеріали колективної монографії публікуються в авторській редакції з незначною загальною правкою укладача.

Рекомендується студентам, аспірантам, докторантам, викладачам та практикам, що досліджують питання економіки сучасних підприємств.

ISBN 978-617-7253-80-7

© колектив авторів, 2017
© ПАЛЬМІРА, 2017

ЗМІСТ

1. СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Янковий О.Г.	7
Конкурентоспроможність підприємства як латентна ознака	
Добрянська Н.А., Варгатюк М.О.	29
Науково-теоретичні основи конкурентоспроможності підприємства	
Снігур Л.П.	37
Сутність і зміст конкуренції та конкурентоспроможності підприємства	
Штань М.В.	45
Макроекономічні чинники конкурентоспроможності національної економіки	
Яремченко Л.М.	57
Конкурентоспроможність підприємства: економічна сутність та чинники впливу	

2. СТРАТЕГІЧНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

Атюшкіна В.В.	67
Формування стратегічної конкурентоспроможності підприємств	
Кузьменко О.В.	77
Стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства	

3. ШЛЯХИ, ЧИННИКИ ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Шинкаренко В.Г.	85
Система управління конкурентоспособностью автотранспортного підприємства	
Андрєєва Н.М., Зінковська Д.В.	98
Теоретико-методичні аспекти застосування бенчмаркінгу як маркетингового аналітичного інструментарію підвищення конкурентоспроможності підприємства	
Демчук Н.І., Ткаченко Г.А.	106
Реінжиніринг як інструмент підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств	
Семенова В.Г., Матіщак Ю.І.	114
Кластеризація як шлях до підвищення конкурентоспроможності вітчизняних молокопереробних підприємств	

Гільорме Т.В., Пошивалова О.В.	123
Запровадження енергозберігаючих технологій як чинник забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання	
Готліб І.Г.	132
Управлінський консалтинг як інноваційний фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств в Україні	
Грінченко Р.В.	139
Концептуальні засади управління діяльністю підприємств як складова формування їх конкурентоспроможності	
Коваленко С.И.	150
Повышение мезоконкурентоспособности промышленных предприятий на основе кластерного подхода	
Комаріст О.І., Алдохіна Н.І.	170
Використання соціальних мереж у внутрішньому маркетингу як засіб підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства	
Куклінова Т.В.	183
Інтернет-торгівля як засіб підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації	
Пудичева Г.О., Цуркан С.М., Малишко В.С.	191
Вплив логістики на конкурентоспроможність підприємства	
Танасюк І.М., Орленко О.М.	199
Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств на основі підвищення продуктивності праці	
Чернушкіна О.О.	216
Мотиваційні засади забезпечення конкурентоспроможності підприємства	

4. МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Мацкул В.М., Мацкул М.В.	227
Оцінка конкурентоспроможності як латентної ознаки	
Кошельок Г.В.	236
Сучасні підходи щодо оцінювання конкурентоспроможності підприємств	
Галасюк С.С., Наймарк К.А.	247
Оцінка конкурентного профілю підприємств ресторанного господарства	
Іванов А.М.	260
Методика оцінки конкурентоспроможності підприємств готельного типу	

5. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Катан Л.І.	269
Конкурентоспроможне виробництво сільськогосподарської продукції в контексті євроінтеграційних процесів	
Літвінова В.О.	277
Методичні та методологічні особливості дослідження рівня конкурентоспроможності продукції	

6. АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Азаренкова Г.М., Головка О.Г., Піддубна К.І.	285
Управління фінансовим потенціалом страхової компанії задля підвищення рівня її конкурентоспроможності	
Волошина Е.А., Шубная Е.В.	296
Конкурентоспособность предприятий отечественной отрасли информационных технологий: проблемы и перспективы	
Гудзь Т.П.	305
Економіко-математичне моделювання взаємозв'язку конкурентоспроможності та фінансової рівноваги машинобудівних підприємств України	
Єзупов Ю.А., Своробович Л.М., Єзупова І.М.	314
Мотивація праці в контексті управління конкурентоспроможністю м'ясопереробних підприємств	
Кичук О.С.	339
Конкурентные преимущества малых предприятий в современных условиях	
Федорчук О.М., Ковальов В.В.	347
Прогнозування потреби у матеріально-технічних ресурсах для підприємств виробничої інфраструктури аграрного сектору	

7. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ І КОНКУРЕНТНА РОЗВІДКА

Захарченко В.І., Лаптева В.В.	355
Методологічні основи сучасного змісту конкурентної розвідки	
Балахонова О.В., Сорока Л.М.	364
Інформаційне забезпечення процесу розвитку конкурентної розвідки	
Ширяєва Л.В., Захарченко Н.В.	373
Цінова політика конкурента і стратегія як об'єкти конкурентної розвідки	

Ковтуненко К.В., Стремядін В.М.	381
Організація служби конкурентної розвідки на підприємстві та її звітна документація	
Меркулов М.М., Дащенко С.В.	391
Розробка системи захисту бізнесу і основні заходи з контррозвідки	

8. ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ І УМОВИ, ЩО ОПОСЕРЕДКОВАНО ВПЛИВАЮТЬ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Бабій О.М., Колодинський С.Б.	398
Технологічні парки як базис конкурентних переваг українських підприємств	
Дегтярьова О.О.	420
Енергетичний менеджмент та енергетичний контролінг: особливості застосування та взаємодія	
Літвінов О.С.	428
Теоретичні проблеми динаміки зносу та відтворення нематеріальних ресурсів підприємства як складової його конкурентоспроможності	
Миколюк О.А.	442
Наукові підходи до оцінки енергетичної безпеки	
Молла М.Г.	451
Конкурентний стан молокопереробних підприємств України в умовах ринкової трансформації	
Танасюк І.М., Александрова К.І.	460
Забезпечення виробництва та реалізації якісної і безпечної продукції в грибівництві	
Христофорова О.М., Новікова Т.В.	472
Підвищення конкурентоспроможності банку шляхом удосконалення аналізу ефективності його діяльності	
Янковий В.О.	480
Оптимальна фондоозброєність як умова конкурентоспроможності підприємства	
Горлова О.П.	497
Вплив стандартизованих систем управління на інноваційну складову конкурентоспроможності бізнесу на макрорівні	
Матвиенко А.И.	505
Оптимізація бюджетного регулювання професійної спортивної організації	

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОТРЕБИ У МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСАХ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Федорчук О.М.

канд. екон. наук, доцент,

Ковальов В.В.

канд. екон. наук, доцент

Херсонський державний університет

Ситуація, що склалася в аграрному секторі країни і оцінюється як критична, зумовлює необхідність розгляду ефективних заходів, спрямованих на модернізацію системи матеріально-технічного забезпечення галузі, пошуку джерел фінансування, впровадження в практику інноваційних моделей розвитку. Без ретельного обґрунтування і вирішення поставлених завдань неможливо в найближчий час зміцнити матеріально-технічну базу сільського господарства.

Стратегія матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств має спрямовуватися, в першу чергу, на відтворення і розвиток технічних засобів виробництва на основі національного сільськогосподарського машинобудування. Варто погодитись з думкою, що для відновлення машинно-тракторного парку на рівні технологічної потреби необхідно щорічно постачати сільським товаровиробникам машин і обладнання на суму понад 15 млрд. грн. А для підтримки його в працездатному стані, на закупівлю запасних частин треба ще 2-2,5 млрд. грн. Для закупівлі світлих нафтопродуктів у межах технологічної потреби необхідно коштів на загальну суму 7,5-8 млрд. грн. Отже, щорічна потреба в зазначених матеріально-технічних ресурсах становитиме близько 25 млрд. грн. [6; 8].

Розрахунки провідних вітчизняних вчених економістів-аграрників показують, що, зважаючи на обмежені фінансові можливості аграрних підприємств, недостатні асигнування із державного бюджету та непривабливий інвестиційний клімат в Україні, навіть за оптимальних економічних умов господарювання в аграрному секторі та в державі в цілому, ця стратегічна мета, може матеріалізуватись найближчим часом (3-5 років) в таких обсягах: на придбання сільськогосподарської техніки може бути витрачено близько 5 млрд. грн., в тому числі 1 млрд. грн. на закупівлю 8474 тракторів, 1,7 млрд. грн. на придбання 5857 комбайнів усіх видів, на закупівлю 7130 вантажних автомобілів – 682,5 млн. грн. відповідно.

Щоб досягти такого рівня надходження ресурсів, необхідно, на наше переконання, значно збільшити обсяги інвестицій. Вирішальну роль у цьому мають забезпечити:

власні кошти сільськогосподарських підприємств, зокрема амортизаційні відрахування, прибуток та спеціальні заощадження, спрямовані на конкретні завдання;

державні дотації (з державного і місцевого бюджетів) сільськогосподарським товаровиробникам на придбання техніки;

довгострокові кредити комерційних банків на придбання насамперед складної техніки з компенсацією частини відсотків за кредити з державного або місцевого бюджетів;

кошти фінансових лізингових фондів, створених за участю державного і місцевого бюджетів, заводів-виробників техніки і сервісних технічних центрів, інвесторів.

Звичайно, основним джерелом коштів для придбання техніки мають бути власні ресурси сільськогосподарських підприємств.

Дослідження показало, що проблема формування матеріально-технічної бази сільського господарства набула особливої гостроти. Сучасна аграрна економіка, як показує світовий досвід, має будуватись за принципом інновацій, який в однаковій мірі має торкатися практично всіх факторів виробництва: техніки, технології, сортів рослин і порід тварин, менеджменту, інвестицій та ін. Не можна розраховувати на виробництво конкурентоздатної продукції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, якщо вона вироблятиметься застарілими технологіями та ручною працею [3; 7].

У своїй діяльності агропідприємство використовує різноманітні матеріально-технічні ресурси, які купує на ринку. Організація постачання за прямими зв'язками має ті переваги, що вона забезпечує можливість оперативного врахування спеціальних вимог покупця до продукції, конкретних побажань щодо її складу, конструкції, оформлення, планування тощо. За прямими зв'язками надходять передусім ті матеріально-технічні ресурси, які потрібні постійно та у великій кількості, а також вироби за індивідуальними замовленнями й складне устаткування. Проте вся номенклатура матеріально-технічних ресурсів, потрібних у аграрному виробництві, яка сягає іноді тисяч найменувань і типорозмірів, не може постачатися за прямими зв'язками. Ті ресурси, які потрібні в невеликій кількості, періодично або нерегулярно, економічніше купувати в посередників – оптових фірм і магазинів. Вони комплектують певний асортимент товарів для продажу і територіально розміщуються неподалік від підприємств та організацій споживачів [1].

В той же час періодична купівля матеріально-технічних ресурсів, передусім з однорідними стандартизованими властивостями, може здійснюватися на товарних біржах, гуртових ринках, де концентрується інформація про продаж продукції та рівень поточних цін.

Для аграрних підприємств постачальники ресурсів є, як правило, стабільні. Однак перехід на інноваційний шлях розвитку вимагає нових матеріально-технічних ресурсів, а це означає і нових постачальників. За сучасного стану матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва виникає потреба заміни окремих постачальників.

Можна цілком погодитись з точкою зору окремих авторів, що вибираючи постачальників матеріально-технічних ресурсів, слід урахувати низку чинників, у тім числі: відповідність виробничої потужності постачальників потребі підприємства в матеріалах, якість і ціну останніх, репутацію постачальника, його територіальну віддаленість та оперативність поставок, швидкість реакції на потреби покупця, умови розрахунків, можливість надання кредиту тощо [4; 5]. У матеріально-технічному забезпеченні важливо між постачальником і споживачем матеріально-технічних ресурсів укласти договір, що регламентує: кількість, якість, ціну товарів, термін доставки, форму розрахунків, відповідальність за порушення договору.

Можна стверджувати, що проблеми формування основних засобів та окупності витрат пов'язаних із придбанням і використанням матеріально-технічних ресурсів були і на певний період залишаються досить актуальними. Зміцнення матеріально-технічної бази аграрних підприємств потребує детального вивчення. Вимагає дослідження питання комплексної оцінки витрат аграрних підприємств на придбання матеріально-технічних ресурсів.

Головним завданням дослідження є теоретичне обґрунтування наукових положень і методичних підходів до розв'язання проблеми прогнозування потреби у матеріально-технічних ресурсах для аграрних підприємств.

Зауважимо, що уникнення недоліків, характерних для традиційних методик оцінки окупності витрат на придбання та експлуатацію технічних ресурсів, уможливило застосування сучасних економетричних методів аналізу. Результати нових емпіричних досліджень дають змогу стверджувати, що ефективною в цьому плані є методологія дискримінантного аналізу, яка ґрунтується на емпірично-індуктивному способі дослідження та широкому застосуванні елементів економетричного моделювання.

Під дискримінантним аналізом розуміють комплекс методів та прийомів математичної статистики, з допомогою яких здійснюється класифікація аналізованих елементів залежно від значень обраної сукупності показників відповідно до побудованої шкали інтерпретації. В Україні майже відсутні теоретико-методологічні напрацювання, які присвячені оцінці окупності витрат на придбання та експлуатацію технічних ресурсів виручкою від реалізації продукції з використанням дискримінантного аналізу.

Зазначимо, що в теорії та практиці здебільш розрізняють однофакторний та багатфакторний дискримінантний аналіз. В основу однофакторного дискримінантного аналізу покладене сепаратне дослідження окремих показників, які є складовою певної системи показників. Основним суперечливим моментом однофакторного дискримінантного аналізу є те, що значення окремих показників може свідчити про позитивний розвиток підприємств, а інших – про незадовільний [2]. Така ситуація унеможливило об'єктивне прогнозування окупності витрат на придбання та експлуатацію технічних ресурсів. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є застосування багатфакторного дискримінантного аналізу.

Головне завдання багатфакторного дискримінантного аналізу окупності витрат на придбання та експлуатацію технічних ресурсів зводиться до побудови

оптимальної дискримінантної моделі, завдяки якій можна з достатньо високим рівнем ймовірності здійснювати оцінку цієї окупності протягом певного часу. Багатофакторна дискримінантна модель – це функція, на основі якої обчислюється інтегральний показник окупності витрат на придбання та експлуатацію технічних ресурсів виручкою від реалізації продукції (пояснювана змінна) за допомогою значень багатьох незалежних (пояснюючих) змінних з урахуванням вагомості кожної з них. Базовий алгоритм лінійної багатофакторної дискримінантної функції має такий вигляд:

$$Y = \alpha_0 + \alpha_1 x_1 + \alpha_2 x_2 + \alpha_3 x_3 + \dots + \alpha_p x_p, \quad (1)$$

де Y – залежна дискримінантна змінна;
 $x_1, x_2, x_3, \dots, x_p$ – незалежні змінні дискримінантної функції;
 $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_p$ – параметри дискримінантної функції.

Модель також передбачає вільний член α_0 , призначення якого полягає у приведенні критичного значення залежної змінної Y (лінії поділу) до заздалегідь визначеної величини, наприклад до двох, а також регулювання величини помилки відхилення.

Потреба застосування такого методу аналізу, на наш погляд, зумовлена кількома обставинами. По-перше, аграрні підприємства дедалі більше наражаються на фактори невизначеності, які, з одного боку, не дають їм можливості прогнозувати хоч би з приблизною точністю надходження коштів від продажу виробленої продукції, та, з іншого, – ще складніше прогнозувати реальні шляхи зміцнення матеріально-технічної бази і, зокрема придбання матеріально-технічних ресурсів

По-друге, звужені (економічно та організаційно) можливості аграрних підприємств щодо модернізації матеріально-технічної бази зумовлюють необхідність організації чіткої системи економного й ефективного використання наявних ресурсів, оскільки рівень технічної оснащеності аграрного виробництва залишається досить низьким. Так, у 1990 р. із всіх районів Херсонської області у 18 з них навантаження на зернозбиральний комбайн не перевищувало 190 га. У 2016 р. вже не було жодного району з таким рівнем технічного забезпечення. Натомість, в 11 районах середнє навантаження становило 191-300 га, а решти 9 районів – понад 300 га. Звідси стає зрозумілим, чому в Україні досі допускаються великі втрати вже вирощеного зерна, погіршується його якість і зростає собівартість.

Такі попередні міркування дають підставу стверджувати, що через низький рівень ресурсного забезпечення та високі ціни аграрним підприємствам стає дедалі складніше забезпечити відповідну економічну окупність ресурсів. Прикладом цього може бути рівень окупності ресурсів реалізованою продукцією у ФГ «Тетяна» (табл.).

З даних табл. видно, що при зростанні витрат на придбання та використання ресурсів на 62,6 % продуктивність виробництва підвищилася лише на 1,7 %, тобто коефіцієнт окупності скоротився більше як на третину.

Зауважимо, що протягом одного року витрати на утримання і використання уже наявних ресурсів зросли у 2,7 рази.

Таблиця

Зміна рівня окупності витрат на матеріально-технічні ресурси в ФГ
«Тетяна» Великолепетиського району Херсонської області

Показник	Рік		
	2015	2016	2016 р. до 2015 р., %
Витрати на придбання ресурсів, тис. грн.	1325,8	1808,4	136,4
Витрати на утримання та використання ресурсів, тис. грн.	315,1	860,6	273,1
Разом витрат, тис. грн.	1640,9	2669,0	162,6
Виручка від продажу продукції, тис. грн.	3478,8	3538,9	101,7
Коефіцієнт окупності	2,12	1,32	62,3

Джерело: складено авторами на основі [2, 6]

Першим етапом побудови дискримінантної моделі є формування первинного каталогу незалежних змінних. У процесі аналізу підбирається комбінація показників, для кожного з яких визначається вага в дискримінантній функції. Проблема полягає в тому, аби вибрати з множини наявних показників ті з них, які дадуть змогу зробити кваліфіковані висновки щодо потенційної технічної спроможності підприємства, тобто забезпечить високу точність класифікації. З цією метою доцільно розробити критерії вибору необхідних технічних індикаторів. Далі здійснюється аналіз окремих показників з погляду дотримання відповідних критеріїв. В результаті селекції незалежних змінних у моделі залишається комбінація показників, яка забезпечує найменше число помилкових класифікацій.

Для формулювання згаданих вище критеріїв скористаємося логічно-дедуктивним способом дослідження. За допомогою цього способу в якості аксіом можна вважати той факт, що між багатьма показниками, які застосовуються в різноманітних методиках і теоретичних розробках, існує досить високий рівень кореляційного зв'язку. Наприклад, рівень технічної оснащеності виробництва залежить від показника фінансового стану підприємства. Якщо в систему індикаторів дискримінантного аналізу залучити кілька показників із високим рівнем кореляції, то це означатиме надмірний вплив на результати аналізу одного із факторів, що характеризується цими показниками. Це явище в літературі має назву мультиколінеарність пояснювальних змінних. Наслідком мультиколінеарності є істотне зниження точності оцінок, збільшення дисперсій оцінок параметрів, підвищення чутливості дискримінантних коефіцієнтів до обсягів досліджуваної сукупності. Для уникнення викривлення результатів аналізу та помилкових висновків у дискримінантну модель слід включати комбінацію змінних з низьким рівнем кореляційного зв'язку.

Інший важливий аспект, на який слід звернути увагу при селекції показників для дискримінантної моделі, пов'язаний зі ступенем коливання

значень незалежних змінних за їх міжгрупового порівняння. Для цілей дискримінантного моделювання підбираються показники, різниця між середніми значеннями яких по рокам різних груп є максимальною, а внутрішньогрупова дисперсія – мінімальною.

Вирішальним критерієм підбору системи показників для здійснення дискримінантного аналізу має бути критерій їх об'єктивності: слід враховувати ті показники звітності, значення яких є найреалістичнішими й імовірність маніпулювання якими є мінімальною.

Отже, основні критерії підбору індикаторів для багатофакторного дискримінантного аналізу можна сформулювати так: рівень мульти-колінеарності між окремими показниками, що включаються в дискримінантну функцію, має бути мінімальним; кожна із змінних, що входить до дискримінантної функції, має репрезентувати певну групу показників, що характеризують той чи інший параметр стану підприємства; значення показників повинні істотно коливатися у разі відповідних змін фінансового стану підприємства, тобто різнитися залежно від групи об'єкта дослідження та бути максимально наближеними при внутрішньогруповому порівнянні; показники повинні відображати реальний фінансовий стан підприємства (критерій об'єктивності); значення незалежних змінних у межах вибіркової сукупності мають бути розподілені нормально.

Розглянемо початкову гіпотезу незалежних змінних – перелік показників, які застосовуються для формування дискримінантної моделі. В свою чергу визначимо фактори, які впливають на окупність витрат з формування та використання техніки виручкою від реалізації продукції: x_1 – рівень технічної оснащеності виробництва; x_2 – продуктивність землі; x_3 – канали придбання техніки; x_4 – співвідношення між вітчизняною та імпортною технікою; x_5 – експлуатаційні витрати на 1 га; x_6 – термін експлуатації техніки; x_7 – рівень амортизації техніки; x_8 – виробниче навантаження техніки; x_9 – ступінь готовності техніки до використання.

Побудована на фактичних даних 2016 р. ФГ «Тетяна» дискримінантна модель набула такого вигляду:

$$Y = -0,65 x_1 + 0,321x_2 - 0,31x_3 + 0,89x_4 - 0,2x_5 - 0,11x_6 - 0,4x_7 - 0,53x_8 + 0,132x_9.$$

Такі ж розрахунки, але виконані для підприємства ФГ «Тетяна» за п'ять років, сформували наступну (ідеальну, зважену за кілька років) модель:

$$Y = -0,83x_1, - 0,1x_2 + 0,133 x_3 + 0,315x_4 - 0,29x_6 + 0,251x_7 - 0,97x_8 + 0,269 x_9.$$

Отже, з усієї сукупності факторів на окупність витрат з придбання та використання техніки позитивно вплинули такі фактори, як канал придбання техніки (її ціна), співвідношення між вітчизняною й зарубіжною технікою, ступінь готовності техніки. В моделі за п'ять років такими факторами є ще

рівень амортизації (зношеності техніки). В цій же моделі фактор експлуатаційних витрат виявився не впливовим взагалі. Аналіз одержаних результатів дав підставу стверджувати про досить чіткий кореляційний зв'язок між факторами ($x_1 - x_9$) та значенням Y .

Такий тісний зв'язок між результативною ознакою і факторами, що її формують, пояснюється тим, що ФГ «Тетяна» належить до аграрних підприємств, в яких, незважаючи на економічну скруту, визначальним фактором поступального розвитку залишається зміцнення й модернізація матеріально-технічної бази. Доказом цього є наступне:

- рівень технічної оснащеності виробництва досить високий – 25,2 тис. грн./га або 170 к.с. на 100 га ріллі; продуктивність землі одна з найвищих по Херсонській області – 1693,9 грн./га;
- у господарстві перевага віддається купівлі техніки переважно за власні кошти;
- у структурі тракторного та комбайнового парку переважають марки вітчизняного виробництва;
- витрати на утримання й експлуатацію техніки найнижчі по Херсонській області на рівні 397 грн./га;
- господарству вдається використовувати техніку в межах її амортизаційного строку;
- рівень амортизації по тракторах і комбайнах не перевищує 75 %;
- виробниче навантаження також досить раціональне (144 га на трактор та 75 га на зернозбиральний комбайн);
- ступінь готовності техніки до весняних і осінніх робіт сягає 90-95 %.

Результати проведеного дослідження дають змогу констатувати наступне:

1. В нових умовах аграрним підприємствам все складніше забезпечувати відтворювальний процес. Головна причина полягає в тому, що аграрне виробництво опинилось у центрі диктату монополю високих цін на ресурси промислового походження і неймовірно низьких цін на вироблену сільськогосподарську продукцію.

Об'єктивною вимогою аграрних підприємств щодо ринку матеріально-технічних ресурсів має стати забезпечення у відносинах «виробник ресурсів - аграрне підприємство» такої економічної основи, за якої зростання аграрного виробництва здійснюватиметься у вищих пропорціях і розмірах, ніж витрати на придбання та експлуатацію ресурсів.

2. Враховуючи важливе значення сільськогосподарської галузі для економіки України, в наукових основах ведення агропромислового виробництва надзвичайного значення набуває посилення впливу результатів наукових досліджень на інноваційний розвиток цієї галузі економіки. Побудова аграрної економіки на засадах інновацій потребує модернізації техніки, технології та організації виробництва, нових підходів до ресурсного забезпечення сільського господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоусько Я. К. Тенденції і напрями розвитку техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва / Я. К. Білоусько // Агроінком. – 2007. – № 5/6. – С. 46-51.
2. Блоха А. В. Дискримінантний аналіз оцінки окупності витрат на матеріально-технічні ресурси / А. В. Блоха // Економіка АПК. – 2016. – № 3 (185). – С. 63-67.
3. Горьовий В. П. Розвиток виробничо-технічного обслуговування підприємств АПК / В. П. Горьовий // Вісник аграрної науки. – 2007. – № 11. – С. 59-64.
4. Павлов В. І. Регіональний агросервісний комплекс в умовах становлення ринкових відносин : монографія / В. І. Павлов, В. М. Павлюк. – Луцьк : Надстир'я, 1995. – 96 с.
5. Петров В. М. Розвиток агротехнологій і технічна політика у сільському господарстві / В. М. Петров // Економіка АПК. – 2006. – № 8. – С. 36-40.
6. Комплексна державна підтримка розвитку українського села на період до 2015 року // Економіка АПК. – 2007. – № 1. – С. 3-50.
7. Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / за ред. Г. М. Підлісецького. – К. : Інститут аграрної економіки, 2001. – 428 с.
8. Шебанін В. С. Системне оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства (організаційно-економічні аспекти) / Шебанін В. С. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 276 с.

Наукове видання

**ТЕОРЕТИЧНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ
АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

МОНОГРАФІЯ

Підписано до друку 27.11.2017. Формат 60*84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк.. 29,88
Тираж 300 прим. Замовлення № 378

Друкарня «Атлант» ВОІ СОІУ
65029, м. Одеса, Ольгіївський узвіз, 8
Свідоцтво ДК №3564 від 31.08.2009
Тел.: 728-45-71
e-mail: ev_atlant@ukr.net